

Катерина Гаженко

студентка 1 курсу спеціальності

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Науковий керівник: **Мушеник І.М.**

канд. екон. наук, доцент кафедри математичних дисциплін,

інформатики і моделювання

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВИЛА БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ

Біржова торгівля є сьогодні однією з головних форм оптової торгівлі, про що свідчать обсяги біржових доручень і номенклатура реалізованих біржових цінностей. Сьогодні близько 30 % усього світового товарообігу припадає на біржові операції, що у вартісному вираженні становить близько 3,5 - 4 трлн. доларів США. Тільки на Лондонській біржі металів щорічно укладається приблизно 14 млн. контрактів. В 1990 році загальний обсяг угод на цій біржі склав 600 млрд. доларів США. Ще на початку ХХ століття О. Штиллих писав, що ніякий ринок не може зрівнятися з біржею за своїми оборотами. Попит та пропозиція цілої країни зібрані тут на просторі декількох квадратних метрів. Тисячі укладених угод ліквідуються тут у плині однієї - двох годин. У хвилини приймаються рішення щодо мільйонів [3].

Біржова торгівля виникла внаслідок удосконалення взаємин виробництва й торгівлі й бере свій початок від назви організації, що здійснює цю торгівлю - біржі. Виникла біржова торгівля зі звичайного локального (місцевого) ринку й ярмарку, у результаті чого увібрала в себе риси як ринкової, так й базарної торгівлі. Тому для характеристики біржової торгівлі важливо розуміти існуючі відмінності в організації торгівлі на біржі та ринку.

Порівнюючи зазначені форми торгівлі, І.В. Рожкова дає наступну характеристику:

На ринку торгівля проводиться регулярно (кожного дня); її основою є публічне проведення торгів й відсутність обмежень для товарів, які є об'єктом купівлі-продажу; товар обов'язково присутній при проведенні торгів; зазвичай торгівля ведеться невеликими партіями й, після операцій купівлі-продажу товар відразу ж передається з рук в руки, що виключає необхідність оформлення спеціальних документів, які підтверджують зміну власника; ціна на товар встановлюється на основі попиту й пропозиції; покупець товару, як правило, є його споживачем; локальні ринки обслуговують в основному невеликі території[2].

Біржова торгівля організується торгівцями для полегшення самого процесу торгівлі, для вироблення її більш ефективного механізму, а надалі для захисту (хеджування) інтересів як продавців, так і покупців від неблагосприятливих коливань цін. Саме тому О. Штиллих указує на велике значення біржі раніше всього в тому, що вона надзвичайно полегшує торгівлю. Мінімум витрат досягається максимум ефекту. Тут попит та пропозиція великих областей прагнуть зрівноважити один одного з найменшою витратою праці й витрат [4].

Біржова торгівля - це завжди тільки купівля-продаж відповідних біржових цінностей, які належать або до групи капіталів, або до групи товарів. О. Штиллих звертає увагу на те, що різниця між біржею й ринком полягає, перш за все в тому, що на останньому, незалежно від відмінності в людях, торгують індивідуально певними цінностями, на біржі навпаки - родовими, з яких одна по рівнозначності може замінити іншу. Звідси треба зробити висновок, що всі товари на біржі - можуть бути замінні. Замінність товарів, що обертаються на біржі, приводить до надзвичайно важливого наслідку - товари що обертаються, тобто продані або куповані на біржі, тут відсутні. Ця важлива обставина створює величезну перевагу для біржової торгівлі [5].

Узагальнюючи різні точки зору, висловлені в науковій літературі, до таких рис біржової торгівлі можна віднести:

- концентрація в місцях економічної активності, у потужних виробничих й фінансових світових центрах, столицях, портах і т.п.;

- проводиться великими партіями товарів або значними за обсягами фінансовими інструментами;
- реалізуються реальні активи з негайною поставкою або поставкою в майбутньому;
- проводиться регулярно, концентруючи попит та пропозицію в часі й просторі;
- характеризується гласністю, прозорістю діяльності, доступністю інформації для широкого кола учасників ринків;
- має організаційну, економічну й правову основу;
- застосовуються стандарти по кількісних й якісних параметрах біржових товарів;
- ведеться біржовими посередниками, брокерами й дилерами, сама біржа угод не укладає;
- організатором торгівлі є біржа, що приймає власні правила біржової торгівлі й стежить за їхнім дотриманням;
- активно використовує методи електронного трейдинга;
- характеризується вільним ціноутворенням, тобто ціни формуються у відповідності до попиту й пропозиції, в умовах конкуренції й змінюються з обліком кон'юнктури ринку;
- припускає відсутність прямого державного впливу на процес біржових торгів;
- здійснюється при наявності відповідних вимог до умов поставки проданих товарів [7].

З урахуванням вищевикладеного слід уточнити кілька важливих моментів.

В Україні в цей час біржова торгівля реальним товаром носить домінуючий характер, що є характерним для країн, що розвиваються, у тому числі й країн СНД. Для економічно розвинених країн основною формою біржової торгівлі є ф'ючерсна торгівля. З огляду на світові тенденції, сьогодні приймається ряд заходів економічного й правового характеру для розвитку ф'ючерсної біржової торгівлі.

Зокрема, створена Українська ф'ючерсна біржа, підготовлена Концепція розвитку ф'ючерсної торгівлі в Україні й т.д.

Правова регламентація біржової торгівлі здійснюється спеціальними нормативно-правовими актами, які регулюють не окремі господарські зобов'язання учасників торгів, що виникають у ході укладання біржових угод, а організацію й проведення біржової торгівлі як єдиного процесу.

Список використаних джерел

1. Бралатан В. П. Розвиток біржового ринку в Україні. *Економіка АПК*. 2006. № 2. С.126-129.
2. Іванишин В. В. Стратегія розвитку сільського господарства через призму впровадження сучасних технологій. *Техніка АПК*. 2005. № 10-11. С. 6.
3. Міщук Г. Товарні біржі України: тенденції та проблеми розвитку. *Економіка України*. 2005. № 4. С. 47-54.
4. Сохацька О. М. Біржова справа. Тернопіль : Карт-бланш, 2003. 602 с.
5. Шобаніна О. В. Біржовий ринок: ретроспектива розвитку, основні проблеми і напрями їх розв'язання. *Економіка АПК*. 2007. № 3. С.104-109.
6. Шканова О. М. Інфраструктура товарного ринку. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 319 с.
7. Ясінецька І.А., Мушеник І.М. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. 2020. № 1. С 66-67.